

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ГЕО-ПЛАСТИЧНИХ ФОРМ У ЛАНДШАФТНІЙ АРХІТЕКТУРІ

Метою роботи є дослідження та визначення принципів і проблем формотворення геопластичних елементів враховуючи світову практику ландшафтного мистецтва ХХ – початку ХХІ століть. **Методологія дослідження** статті полягає у застосуванні загальнонаукових та спеціальних підходів і методів дослідження означеної теми, що дозволяє дослідити теоретичні та практичні аспекти ландшафтного проектування середовища. Використано аналітичний, історичний метод та порівняльний метод при систематизації та узагальненні теоретичного матеріалу. Під час роботи з ілюстративним матеріалом застосовано методи морфологічного, композиційного, художнього та комплексного аналізу. **Наукова новизна.** У дослідженні ландшафтно-архітектурної архітектури аналізується історія використання геопластики ландшафту у садово-парковому мистецтві, де акцентується увага на технології створення геопластичних форм, котрі будують художню виразність великих ландшафтних комплексів на базі традицій садово-паркового мистецтва. **Висновки.** Геопластика – одна із самих перспективних напрямків в сучасній ландшафтній архітектурі – являє собою по суті різновид вертикального планування, котра по великому рахунку переслідує архітектурно-художні цілі. Сучасна техніка дозволяє створити практично будь який рельєф, це накладає на архітектора особливу відповідальність за вибір того чи іншого рішення залежно від знань, смаку, визначеної творчої позиції. Питання композиції тут тісно пов'язані з екологією, агротехнікою та потребують серйозного наукового аналізу та проведення експериментальних практичних робіт. Цілі робіт по формуванню штучного рельєфу в садах та парках можуть бути як утилітарного, так і естетичного порядку. До першого відноситься возведення шумозахисних брустверів. Моделювання рельєфу може переслідувати і чисто художні цілі, наприклад, для посилення художньої виразності ландшафту при плоскому рельєфі, для створення земляних насипів — п'єдесталу, закриття не бажаних видових перспектив, організації візуальних рамок, заглиблення партеру та формування так званого скульптурного рельєфу. Світовий досвід ландшафтного проектування представляє величезний потенціал для створення високого рівня комфорту та екологічної стійкості в міському середовищі. Завдання сучасних архітекторів та дизайнерів ландшафту складаються з адаптації ландшафтних принципів щодо споживача, та впровадження комфортних основ та розробок для створення геопластики на ділянках за різним призначенням що сприяють підтриманню та розвитку екологічно-збалансованого місцевого оточення.

Ключові слова: садово-паркове мистецтво, геопластика ландшафту, ландшафтні комплекси, художня виразність, мистецтво.

Мельник Вячеслав Александрович, магистрант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств
Современные тенденции гео-пластических форм в ландшафтной архитектуре

Целью работы является исследование и определение принципов и проблем формирования геопластических элементов учитывая мировую практику ландшафтного искусства ХХ - начала ХХІ веков. **Методология исследования** статьи заключается в применении общенаучных и специальных подходов и методов исследования обозначенной темы, позволяет исследовать теоретические и практические аспекты ландшафтного проектирования среды. Используются аналитический, исторический метод и сравнительный метод при систематизации и обобщении теоретического материала. Во время работы с иллюстративным материалом применены методы морфологического, композиционного, художественного и комплексного анализа. **Научная новизна.** В исследовании ландшафтной архитектуры анализируется история использования геопластики ландшафта в садово-парковом искусстве, где акцентируется внимание на технологии создания геопластических форм, которые создают художественную выразительность крупных ландшафтных комплексов на базе традиций садово-паркового искусства. **Выводы.** Геопластика - одна из самых перспективных направлений в современной ландшафтной архитектуре - представляет собой по сути разновидность вертикальной планировки, которая по большому счету преследует архитектурно-художественные цели. Современная техника позволяет создать практически любой рельеф, это накладывает на архитектора особую ответственность за выбор того или иного решения в зависимости от знаний, вкуса, определенной творческой позиции. Вопрос композиции здесь тесно связан с экологией, агротехникой и требуют серьезного научного анализа и проведения экспериментальных практических работ. Цели работ по формированию искусственного рельефа в садах и парках могут быть как утилитарного, так и эстетического порядка. К первому относится возведение шумо-защитных брустверов. Моделирование рельефа может преследовать и чисто художественные цели, например, для усиления художественной выразительности ландшафта при плоском рельефе, для создания земляных насыпей - пьедестала, закрытие нежелательных видовых перспектив, организации визуальных рамок, углубление партера и формирования так называемого скульптурного рельефа. Мировой опыт ландшафтного проектирования представляет огромный потенциал для создания высокого уровня комфорта и экологической устойчивости в городской среде. Задача современных архитекторов и дизайнеров ландшафта состоит по адаптации ландшафтных принципов по потребителя, и внедрение комфортных основ и разработок для создания геопластики на участках с разным назначением способствующих поддержанию и развитию экологически сбалансированного местного окружения.

Ключевые слова: садово-парковое искусство, геопластика ландшафта, ландшафтные комплексы, художественная выразительность, искусство.

Melnyk Viacheslav, Student of the Master's Degree National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Overview of modern tendencies of geo-plastic forms in the landscape architecture.

The purpose of the article is to trace and determine the principles and problems of the formation of geoplasic elements, taking into account the world practice of landscape art of the XX - early XXI centuries. **Methodology** of the article consists of the application of general scientific and particular approaches and research methods for the designated topic, which allows us to study the theoretical and practical aspects of landscape designing of the environment. The analytical, historical method, and the comparative method are used in the systematization and generalization of theoretical material. While working with illustrative material, methods of morphological, compositional, artistic, and complex analysis were applied. **Scientific novelty.** The study of landscape architecture analyzes the history of the use of landscape geoplastics in landscape art, which focuses on the technology of creating geoplasic forms that build artistic expressiveness of large landscape complexes based on the traditions of landscape art. **Conclusions.** Geoplastics - one of the most promising areas in contemporary landscape architecture - is essentially a kind of vertical planning that, by and large, pursues architectural and artistic goals. Modern technology allows you to create almost any relief, it imposes on the architect a special responsibility for the choice of a particular solution, depending on the knowledge, taste, certain creative position. The composition issues here are closely related to ecology, agrotechnics and require serious scientific analysis and experimental practical work. The goals of creating relief in gardens and parks can be both utilitarian and aesthetic. The first is the construction of noise-proof breaststroke. Relief modeling can also pursue purely artistic goals, for example, to enhance the artistic expressiveness of the landscape in flat terrain, to create earth embankments - a pedestal, to close undesirable species perspectives, to organize visual frames, to deepen the ground floor, and to form so-called sculptures. The global landscape design experience has the considerable potential to create a high level of comfort and environmental sustainability in an urban environment. The tasks of modern architects and landscape designers consist of adapting landscape principles to the consumer, and introducing comfortable foundations and developments to create geoplastics in areas for various purposes that help maintain and develop an environmentally balanced local environment.

Key words: landscape art, landscape geoplastics, landscape complexes, artistic expressiveness, art.

Актуальність теми дослідження. Ландшафтне мистецтво в різні історичні епохи та періоди, привертає увагу дослідників, зокрема, архітекторів та дизайнерів, адже деякі аспекти потребують вивчення з врахуванням нового наукового погляду, що ґрунтуватиметься на останніх дослідженнях. Попри велику кількість літератури, присвяченій архітектурно-планувальному рішенню, важко знайти наукову працю на тему по використанню штучного рельєфу в ландшафті. Не вистачає висвітлення загальних питань взаємодії архітектурних конструкцій впроваджених в ландшафт. Саме тому виникає потреба уважного розгляду праць присвяченій ландшафтній архітектурі та правильної розстановки акцентів дослідженого матеріалу. Виходячи з цього, проблема дослідження геопластичних елементів у ландшафті, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом XVII - початку XXI століть становлення та розвиток ландшафтного мистецтва відбувався завдяки таким особистостям, як Андре Ленотр [1, 73], Чарльз Дженкс [2, 62], Джон Саймондс [3, 58], Патрік Блан [9, 2], значний вклад у дослідження були внесені працями таких вчених як Анатолій Жирнов [5, 9], Анатолій Нефедов [6, 18], Євгеній Жердев [4, 13].

Метою роботи є дослідження та визначення принципів і проблем формотворення геопластичних елементів враховуючи світову практику ландшафтного мистецтва XX – початку XXI століть.

Вклад основного матеріалу. Аналізуючи історію ландшафтного мистецтва, можна звернути увагу, що елементи штучного ландшафту використовувалися в давнину у багатьох культурах: кінець VI–V ст. до н.е. представлено земляними курганами скіфів, дріїдів, монголів, кінцем IV ст. до н.е. дамбами Єгипту та водними укріпленнями на річці Ніл, середина IV ст. до н.е., гірській рельєф давньоримських та давньогрецьких амфітеатрів, XI–XII ст. земляні вали навколо поселень слов'ян, а починаючи з XVII ст. це рисові поля далекого Сходу та Азії [5, 31].

Ландшафтна архітектура була частиною творчого пошуку освічених та обдарованих людей ще в давнину. Індивідуальні впливи форми, логіки розміщення деталей, тонка гра з перспективою — всі ці прийоми використовувалися в паркових ансамблях по всьому світу.

Частіше за все основним інструментом планування була архітектура будівлі або комплексу, які будувалися з використанням елементів природи. Найважливіші позиції відводяться композиціям, що повторюються або малим архітектурним формам, які надають своєрідний ритм пейзажу та готують глядача тим самим до головного акценту в ландшафті. Так побудовані спершу приватні резиденції, храмові комплекси, а згодом громадські навчальні заклади та інші. Математична логіка та точність в їх створенні мала велике значення та свою філософію, яка у свою чергу створювала символіку та своєрідний знак місцевості.

Так один із ландшафтних архітекторів Джон Ормсбі Саймондс дає визначення рельєфу — це основа садово-паркового ландшафту, яка нерідко являє собою всі його композиційні побудови, архітектоніку, загальний характер глядацьких вражень, в значній мірі функціональну структуру територій. Форми земної поверхні диктують розміщення водойм та водотоків, організацію рослинності, вплив на мікроклімат. Рельєф набагато стабільніший компонент ландшафту, інші ландшафтні складові є його похідними. [2, 32]

Форми рельєфу вже самі по собі здатні надавати певний психоемоційний ефект. Так, помічено що понижені, замкнуті форми стимулюють стан зосередження, відчуття інтимності. Навпаки, людина піднявшись на вершину гори чи пагорбу схильна відчувати почуття душевного підйому, бадьорості,

захоплення. Тому чергування таких точок вздовж прогулянкового маршруту зумовлює емоційне сприйняття парку і повинно розглядатись як важливий композиційний фактор [3, 72].

Основа виразності багатьох історичних садів на прикладі Во Ле Віконту, Версалью та Шантілії Ле Нотра, побудована саме на грі горизонтальних площин, тонких перепадах рівня газону, доріг, водних дзеркал, низьких парапетів, котрі оживляють одноманітну поверхню землі та створюють необхідний композиційний ефект [4, 46].

Абсолютно рівної поверхні в природі не існує, уважне око завжди помітить мальовничі рівнини, топографічні подробиці — невеликі горбисті гряди, замкнуті пониження та інше. Задача полягає у тому щоби зберегти та посилити найбільш цікаві деталі рельєфу, включити їх у композицію, розкрити їх відвідувачу парку.

В свою чергу однією з характерних рис сучасного світового паркобудування, зв'язаного з великим обсягом робіт по перетворенню відпрацьованих територій є ландшафтні рекультивациі, перетворення минулих шахт, звалищ, покинутих кар'єрів, пустель та інше. [7, 23]. Біля половини парків які закладені за останні 40 років на території сучасної Європи були створенні на незручних землях які не були придатними для користування.

Широкий інтерес до цього виду паркового будівництва зв'язаний з дефіцитом вільних від забудови місць та не зайнятих під сільськогосподарські потреби природних ландшафтів поблизу великих міст, великим поширенням порушених територій, а також тими новими творчими можливостями котрі відкривають ландшафтному архітектору сучасна техніка – потужні землеробні та транспортні механізми застосовувані для гірських робіт [1, 80].

Створення парків шляхом використання порушених міських земель має свою давню історію. Доречно нагадати що в 1864-1867 роках був створений мальовничий парк Бютт-Шомон (Франція) на місці старої покинутої каменоломні з стрімчастими стінами та купами породи на її дні. В кар'єрі було влаштовано озеро з острівцем-горою 50-ти метрової висоти, на вершині якої спорудили ротонду, звідки відкривається вид на Париж. В минулих напрацюваннях та начерках були влаштовані гроти. [8, 3]

Сучасна техніка дозволяє проводити подібні роботи з незрівнянно великим розмахом, ніж це було раніше. Візьмемо до прикладу вражаюче відновлення порушених територій та перетворення їх у місця відпочинку природи та парків у м. Катовіце (Польща). Безжиттєві пейзажі, лишившись тут після відпрацювання вугільних шахт та кам'яних кар'єрів, болота, пустирі, зарості дикого чагарнику — це все, що являла собою ця велика територія в минулому. Тепер в результаті більш ніж 40-ка річних зусиль вона перетворена в квітучий зелений масив. Минулі кар'єри використані для створення цілого комплексу водойм, в тому числі озер для вітрільних суден, каналів для греблі, спортивних басейнів, пляжів. Після часткової заміни ґрунту в парку висаджені дерева різних порід, що дозволило експериментально перевірити їх придатність для рекультивациі порушених земель. З кожним роком все складніше уявити собі той безжиттєвий ландшафт котрий був тут давно [1, 85].

Після досвіду поляків у створенні ландшафтних комплексів у Мюнхені в парку Олімпійського комплексу, велике звалище сміття було перетворене в штучну гірку висотою 60-т метрів, якій були додані природні абрисы. Схили покривала звивиста сітка стежок, до підніжжя стікають струмки, вода сочиться між камінням, гравієм, завезеним сюди великими брилами граніту. Точково були висаджені низькорослі сосни, дуби, а на пологих схилах рози різних сортів. Для зменшення просочення води в ґрунт, дно великої штучної водойми покривають асфальтом, в який влаштовані спеціальні лунки для водних рослин.

Виразності та своєрідності парку можна досягти використовуючи особливості техногенного рельєфу: появу нових формотворень, частіше різко відрізняється від типових природних форм, складність, зріз об'ємів переважно геометричних правильних форм – конічна, секторна, і так далі. При цьому слідє використовувати зорову привабливість деяких форм, врахувати їх зміни з часом (зсув вершин та схилів, насипів або пом'якшення силуету цих форм) та можливості перетворення [5, 46].

Наприклад, французький ботанік Патрік Блан широко відомий як дизайнер вертикальних садів, або «le Mur Végétal» («овочева стіна» в перекладі з французької). Він один з родоначальників зеленої вертикальної архітектури. Блан зрозумів, що ключ до успіху лежить у використанні тільки тієї зелені, яка росте на скелях та не потребує ґрунту, а також у використанні правильних рослин в правильному місці, з огляду на достатню кількість світла, води і поживних речовин [9, 4].

А Чарльз Дженкс в своїй праці ландшафтного архітектора намагається інтегрувати в природу ідеї сучасної науки. Парк Кварк-Уок в Шотландії присвячений найменшій одиниці мікрокосму. Це перспектива тривимірні спіралі. Крім спіралеподібних гірок і водойм, в парку є стандартна модель універсуму: поросла мохом гірка, викладена плитами з назвами всіх відкритих до цього часу елементарних частинок. Ще один проект встановлює метафізичний зв'язок між ландшафтом і людським тілом. Це дуже стара ідея, яка зустрічається ще в найдавніших скульптурах, таких як Венера з Віллен Дорфа. Цей парк знаходиться на північ від Ньюкасла, в Нортум-берленді, перед пагорбами Чево, Чарльз Дженкс вписав в карту рельєфу жіноче тіло. [6, 101]

Його система дозволяє покривати будь-яку форму рослинністю, що відкриває нові шляхи для створення геопластичних рішень. Також геопластика допомагає уникнути руйнування ярів та ерозії ґрунтів. Облагородити навколишнє середовище та поліпшити екологічну ситуацію, облаштувавши вертикальні фасади.

Як видно, парки на рекультивованих територіях мають свою специфіку, пов'язану перш за все з характером минулого, частіше промислового використання цієї місцевості та визначення технічних вимог рекультивації ландшафту. Повторно формований ландшафт далеко не завжди повинен імітувати природний, так як це підвищує вартість будівництва, не завжди забезпечує оптимальне функціональне рішення, а іноді і містить в собі деяку художню невідповідність. Ці питання використання порушених форм земної поверхні тісно зв'язуються з пластичним моделюванням рельєфу

Наукова новизна. Аналізується історія використання геопластики ландшафту у садово-парковому мистецтві, де головним акцентом є технологія створення геопластичних форм, котрі будують художню виразність у створенні великих ландшафтних комплексів на базі традицій садово-паркового мистецтва.

Висновки. Геопластика – одна із самих перспективних напрямлень в сучасній ландшафтній архітектурі – являє собою по суті різновид вертикального планування, котра по великому рахунку переслідує архітектурно-художні цілі. Приклад створення штучного рельєфу – схилів, терас, земляних валів, амфітеатрів які відомі ще з давніх часів, але саме в наш час можливості техніки вирости настільки, що формування рельєфу використовується в масовому паркобудівництві. Сучасна техніка дозволяє створити практично будь який рельєф, це накладає на архітектора особливу відповідальність за вибір того чи іншого рішення залежно від знань, смаку, визначеної творчої позиції. Питання композиції тут тісно пов'язані з екологією, агротехнікою та потребують серйозного наукового аналізу та проведення експериментальних практичних робіт.

Цілі робіт по формуванню штучного рельєфу в садах та парках можуть бути як утилітарного, так і естетичного порядку. До першого відноситься возведення шумозахисних брустверів. Моделювання рельєфу може переслідувати і чисто художні цілі, наприклад, для посилення художньої виразності ландшафту при плоскому рельєфі, для створення земляних насипів — п'єдесталу, закриття не бажаних видових перспектив, організації візуальних рамок, заглиблення партеру та формування так званого скульптурного рельєфу.

Всю цю різноманітність прийомів пластичної обробки рельєфу можна умовно поділити на три категорії. Перша — відтворення, імітація природних форм, друга — створення підкреслених геометричних, регулярних або абстрактних форм та третя — коли архітектор не наслідуючи природу ландшафту в той же час не прагне до навмисної регулярності, перш за все відштовхуючись від функцій об'єкту, знаходячи саме в цьому джерело композиційної виразності.

Література

1. Архитектурная композиция садов и парков; под. ред. А.П. Вергунова. Москва: Стройиздат, 1980, 74 с
2. Саймондс, Дж. Ландшафт и архитектура. Москва: Стройиздат, 1965, 122 с.
3. Дженкс, Ч. Язык архитектуры постмодернизма. Москва: Стройиздат, 1982, 76 с.
4. Жердев, Е.В. Метафора в дизайне. Москва: Архитектура-С, 2012, 235 с.
5. Жирнов, А.Д. Ландшафтна архітектура. Частина 1. Генеза та розвиток форм садово-паркового мистецтва: навч. посіб. Київ: ДАКККіМ, 2002, 122 с.
6. Нефедов В. А. Архитектурно-ландшафтная реконструкция как средство оптимизации городской среды : дис. докт. арх. наук : 18.00.04 – Градостроительство, планировка сельских населенных пунктов. Санкт-Петербург, 2005. 329 с.
7. Степанов А. В., Мальгин В. И., Иванова Г. И. Объемно-пространственная композиция. Москва: Архитектура-С, 2004. 256 с.
8. Геопластика в ландшафтному дизайні. URL: <https://www.stroitelstvosovety.ru/geoplastika-v-landshaftnom-dizayne>.
9. Патрик Блан. Квітучі сади [Електронний ресурс] : –Режим доступу: <http://www.djournal.com.ua/?p=2679>.

References

1. Verghunov, A.P. (Eds.). (1980). Architectural composition garden in park. Moscow: Strojizdat [inRussia].
2. Sajmonds, Dzh. (1965). Landscape and architecture. Moscow: Strojizdat, [in Russia].
3. Dzhensk, Ch. (1982). Postmodernism architectural speech. Moscow: Strojizdat, [in Russia].
4. Zherdev, E.V. (2012). Metaphor in design. Moscow: Architactural-S, [in Russia].
5. Zhyrnov, A.D. (2012). Landscape architecture. Part1. Genesis and evolution form landscape gardening art: scien.comp. Kyiv: DAKKKiM [in Ukrainian].
6. Nefodov, A. V. (2005). Architectural and landscape reconstruction as a means of optimizing the urban environment: diss. doc. arch. Sciences: 18.00.04 - Urban planning, planning of rural settlements. St. Petersburg
7. Stepanov, A.V. (2004). Spatial composition. Moscow: Arkhytektura-S [in Russian].
8. Panov, A.A. Geoplastics in landscape design. Stroitelstvosovety.ru. URL: <https://www.stroitelstvosovety.ru/geoplastika-v-landshaftnom-dizayne>
9. Blan, P. Flowering gardens. Djournal.com.ua. URL: <http://www.djournal.com.ua/?p=2679>

Стаття надійшла до редакції 20.09.2019 р.